

مسجد و مدرسه شهید مطهری
(سیهسالار)

سازمان زیباسازی شهر تهران

دفتر پژوهشهای فرهنگی

سازمان زیباسازی شهر تهران

سازمان زیباسازی شهر تهران

خیابان ولیعصر، بالاتر از میدان ونک، خیابان شهید علیرضا دامن افشار، شماره ۵۵.

تلفن: ۳-۸۸۸۱۰۴۸۱ نمایر: ۸۸۷۸۵۳۳۲

www.zibasazitehran.ir

با همکاری دفتر پژوهشهای فرهنگی

خیابان کریمخان زند، خیابان ایرانشهر شمالی، نبش کوچه یگانه، شماره ۲۲۹

پستی: ۱۵۸۴۷۳۶۹۱۳ تلفن: ۸۸۸۲۱۳۶۴ دورنگار: ۸۸۳۰۲۴۸۵

www.iranculturestudies.com

www.Lahzeh-ketab.com

مسجد و مدرسه شهید مطهری (سپهسالار)

• نوشته: دکتر حسن استاد (رادی) عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

• ریر نظر دکتر ابوالسدر مختاری

• ویراستار: س. آرا مردوخی

• طراح و صفحه آرا: فرید داورزنی

• چاپ: نقش ایران • چاپ اول: ۱۳۹۰

همه حقوق محفوظ است.

ISBN: 978-964-379-226-8

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۷۹-۲۲۶-۸

باستانی راد، حسن، ۱۳۵۵-

مسجد و مدرسه شهید مطهری (سپهسالار) / نوشته حسن باستانی راد؛ زیر نظر ابوالسدر مختاری؛ [برای] سازمان زیباسازی شهر تهران. - تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی، ۱۳۹۰. ۴۰ص.؛ مصور (بخشی رنگی). - (تهران پژوهی؛ ۱۱)

ISBN: 978-964-379-226-8

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا

۱. مدرسه عالی شهید مطهری. ۲. مدرسه عالی شهید مطهری. مسجد. ۳. معماری مساجد- ایران- تهران. ۴. معماری اسلامی- ایران- تهران. ب. دفتر پژوهشهای فرهنگی. ج. سازمان زیباسازی شهر تهران. د. عنوان.

۷۲۶/۰۲۰۹۵۵۱۲۲۲

NA ۵۹۸۷/ت ۳ ۱۳۹۰

۰۴۱۳۶۲۲

کتابخانه ملی ایران

فهرست مطالب

۷	■ مقدمه
۸	■ نشانیابی تاریخی زمین‌های سپهسالار
۱۰	■ پیدایش نام و مالکان زمین
۱۳	■ سپهسالار، بنی مسجد و مدرسه
۱۴	■ میدان و محله پارسین
۱۵	■ آب و سازه‌های آبی
۱۶	● وقف قنات مهران
۱۷	■ معماران، کاشی‌کاران و حمالان
۱۹	■ هزینه ساخت و سازه‌ها
۲۰	■ تولیت و وقف‌نامه مسجد و مدرسه سپهسالار
۲۴	■ ویژگی‌های معماری و ساختاری بنا
۲۴	● ورودی‌های بنا
۲۴	● صحن مسجد و مدرسه
۲۶	● ایوان‌ها و مناره‌ها
۲۷	● گنبدخانه و شبستان‌ها
۳۰	● بهارخواب‌ها (مهاابی‌ها)
۳۰	● رنگ و نقش در آرایه‌های مسجد
۳۵	■ مدرسه عالی شهید مطهری (سپهسالار)
۳۶	● کتابخانه مدرسه سپهسالار
۳۷	■ منابع

در میان مساجد و مدارس ساخته شده در دوره قاجاریه، مجموعه مسجد و مدرسه سپهسالار (شهید مطهری) که در کنار بناها و باغ‌های پیرامون بهارستان ساخته شده است، از شهرت تاریخی و علمی - آموزشی قابل ترحی برخوردار است. مطابق کاشی‌نبشته دیوارهای درونی صحن مسجد مدرسه این ساختمان باشکوه هم مسجد بود و هم «مکتب‌خانه اطفال». برای مربیان و مخارج ساخت و ساز این ساختمان و نیز نهاد علمی - آموزشی آن، اموال و املاک بسیاری توسط سپهسالار وقف شد و از آن زمان تا کنون ر پایگاه‌های مهم مذهبی و علوم دینی در ایران بوده است.

در بخش شمالی زمین‌های سپهسالار مجموعه عمارت‌ها و باغ خصوصی وی ساخته شد که دو دهه پس از مرگ داشت او و با شکل‌گیری نهاد قانون‌گذاری در ایران به جایگاه مجلس شورای تبدیل شد. در دوره مشروطه زمین‌های پیرامونی بهارستان از زمین‌های بی‌سابقه یافته و محلات گوناگونی در شرق آن پدید آمد، نهادهای فرهنگی، علمی و آموزشی در محدوده بهارستان شکل گرفت و میدان بهارستان به مدت چندین دهه در پیوند با تحولات تاریخ سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ایران در یک سده اخیر و فراز و فرود رویدادهای آن قرار گرفته، از این رویدادها تأثیر پذیرفته و گاه در آنها اثر داشته‌اند.